

The metalworking company Constructies Espeel in Roeselare is an SME specialised in the supply of goods, design sheets and welding work. Since 1989 the company has been collaborating with artists such as Paul Gees, Honoré d'O, Leo Copers, Isa Genzken and Ann-Veronica Janssen. From 1998 onwards this was followed by several exhibition projects of which the most recent, *Touch me...* (2001), was held in the company production hall. The driving force behind the fruitful collaboration between industry and art is the husband and wife team Michel Espeel and Julie Vandenbroucke. In 2001 the Espeels took the initiative and founded the Arteconomy npo. Arteconomy is an independent think-tank whose representatives come from the economic and cultural world. Its aim is to explore and bring about constructive cooperation between art and economy. To this end it sets up experiments and projects which will lead to a reflection on the tension between these two areas.

ARTECONOMY
une interview de Michel Espeel
et Julie Vandenbroucke
par Isabelle De Baets
sur l'interaction potentielle entre
l'art et l'économie

ARTECONOMY
een interview met Michel Espeel
en Julie Vandenbroucke door
Isabelle De Baets over de
mogelijke wisselwerking tussen
kunst en economie

A close-up photograph of a woman with short red hair (Julie Vandenbroucke) on the left and a man with glasses (Michel Espeel) on the right. They are both looking towards the right side of the frame. The background is a warm, wood-paneled wall.

ArtEconomy

an interview with Michel Espeel
and Julie Vandenbroucke
by Isabelle De Baets
on the possible interaction
between art and economics

Arteconomy presents itself as a place for research and experiment. How are these functions realised in concrete terms?

Vandenbroucke: As a think-tank or reflection group we look for concrete cases of interaction between the business world and the world of art. Art provides the business world with added value. By introducing art into a company this added value is passed on to the people who work there.

We have an eye for all levels of interaction. A company can introduce art very passively, for example by exhibiting works of art, but art can also become very actively involved in the business world. This involvement does not necessarily have to result in a completed product (artistic or otherwise). Interaction can just as easily take the form of a process where the result cannot immediately be measured. If, for example, 15 employees at Constructies Espeel are involved in the realisation of a work of art, it affects their motivation. This collaboration can also be an enriching experience for the artist. He can use the materials and machines, the technical know-how and the professional qualities of the company.

L'entreprise de traitement du métal Constructies Espeel, située à Roeselare, est une PME spécialisée dans quatre départements : la manutention de marchandises, le façonnage, le transport interne et le département intérieur & design. Depuis 1989, l'entreprise a établi divers liens de coopération avec des plasticiens tels que Paul Gees, Honoré d'O, Leo Copers, Isa Genzken, Ann-Veronica Janssen, e.a...

À partir de 1998 suivent quelques projets d'expositions, dont le dernier en date est *Touch me...* (2001) qui s'est déroulé dans la salle de production de l'entreprise. La force motrice de cette collaboration fructueuse entre l'industrie et l'art est le couple Michel Espeel et Julie Vandenbroucke.

En 2001 le couple Espeel a pris l'initiative de fonder l'association sans but lucratif Arteconomy, un laboratoire d'idées indépendant où siègent des représentants du monde de l'économie et de la culture. Leur dessein est d'analyser et d'établir une coopération constructive entre l'art et l'économie par le biais d'expériences et de projets qui mènent à une réflexion sur le champ de tension entre l'art et l'économie.

Arteconomy se profile en tant qu'espace de recherche et d'expérimentation. Comment ces fonctions sont-elles remplies concrètement ?

Vandenbroucke : En tant que laboratoire d'idées ou groupe de réflexion, nous recherchons des exemples concrets d'interaction entre le monde de l'art et de l'entreprise. L'art offre une plus-value à la vie de l'entreprise : introduire de l'art dans l'entreprise fait rejaillir cette plus-value sur les gens qui y travaillent.

Nous nous intéressons aux échanges à tous les niveaux. Une entreprise peut incorporer l'art de manière passive, en exposant des œuvres par exemple, mais elle peut aussi activement associer l'art à sa vie, ce qui n'a pas obligatoirement la finalité d'un objet (d'art) pour conséquence. L'échange peut également s'articuler autour d'un processus dont le résultat n'est pas immédiatement évaluable.

Arteconomy analyse les conséquences de telles interventions sur la collaboration interne de l'entreprise ; lorsqu'une quinzaine de membres du personnel des constructions Espeel contribuent à la réalisation d'une œuvre d'art, cela a un impact sur leur motivation. Ces collaborations peuvent au demeurant se révéler enrichissantes pour les artistes ; ils peuvent faire appel aux matériaux et aux machines, au savoir-faire technique et au professionnalisme de l'entreprise. Ses coopérations, à court ou à long terme, visent à produire une situation avantageuse pour les deux partis.

Arteconomy s'intéresse à un large éventail d'interactions potentielles et compte pour ce faire

Het metaalverwerkend bedrijf Constructies Espeel uit Roeselare is een KMO die gespecialiseerd is in de toelevering van goederen, designplaten en laswerk. Sedert 1989 gaat het bedrijf diverse samenwerkingsverbanden aan met beeldend kunstenaars als Paul Gees, Honoré d'O, Leo Copers, Isa Genzken, Ann-Veronica Janssen, e.a.. Vanaf 1998 volgden er ook een aantal tentoonstellingsprojecten, waarvan het laatste 'Touch me...' (2001) plaatsvond in de productiehhal van het bedrijf. De stuwende kracht achter de vruchtbare samenwerking tussen industrie en kunst is het echtpaar Michel Espeel en Julie Vandenbroucke. In 2001 nam het echtpaar Espeel het initiatief om de vzw Arteconomy op te richten.

Arteconomy is een onafhankelijke denktank, waarin vertegenwoordigers zetelen uit de economische en de culturele wereld. Het heeft tot doel een constructieve samenwerking tussen kunst en economie te onderzoeken en te realiseren. Daartoe zet het experimenten en projecten op die leiden tot reflectie over het spanningsveld kunst/economie.

Arteconomy profileert zich als een onderzoek - en experimenteeruimte. Hoe worden deze functies concreet ingevuld?

Vandenbroucke: Als denktank of reflectiegroep gaan we op zoek naar concrete cases van samenwerkingen tussen de bedrijfs- en de kunstwereld. Kunst geeft een meerwaarde aan het bedrijfsleven. Door kunst te introduceren in het bedrijf gaat deze meerwaarde over op de mensen die er werken.

We hebben oog voor alle niveaus van samenwerkingen. Een bedrijf kan passief kunst binnenbrengen, door bijvoorbeeld kunstwerken te exposeren, maar kunst kan ook actief betrokken worden bij het bedrijfsleven. Dit laatste hoeft niet noodzakelijk de finaliteit van een (kunst)product tot gevolg te hebben. De samenwerking kan even goed een procesmatig karakter hebben, waarvan het resultaat niet onmiddellijk meetbaar is.

Arteconomy kijkt welke gevolgen zulke interventies hebben op de interne samenwerking in het bedrijf. Als er bijvoorbeeld een 15-tal personeelsleden bij Constructies Espeel betrokken worden bij de realisatie van een kunstwerk, dan heeft dat gevolgen voor de motivatie van die mensen. Deze samenwerking kan ook voor de kunstenaar verrijkend zijn. Ze kunnen gebruik maken van de materialen en machines, de technische knowhow en de professionaliteit van het bedrijf. De bedoeling is dat zulke korte of lange samenwerkingsverbanden steeds een win-win situatie opleveren zowel voor het bedrijf als voor de kunstenaars.

Arteconomy is geïnteresseerd in een brede

'Vipag' by Leo Copers, 2002 (constructed by Espeel)

The aim is always for joint ventures like this to create a win-win situation for both the company and the artist.

Arteconomy is interested in a wide range of possible interactions and is relying on greater participation by people in industry and the art world in the future.

How does Arteconomy interpret its function as an experimental space?

Vandenbroucke: Arteconomy follows up a number of productions. However we do not act as a mediator between the company and the artist. What we do is study a number of concrete cases and map the cooperation and its results. This is why we prefer to be involved in projects in which the artist very clearly takes advantage of the activities of the company, as we see for example in the case of Siemens and the artist Kris Vleeschouwer. At present he is busy creating a work occasioned by the 2005 Young Belgian Painters award in the Palace of Fine Arts in Brussels.

How did this cooperation come about in the case of Siemens?

Vandenbroucke: Siemens informed us that they wanted to work with artists on the theme of creativity. We introduced Kris Vleeschouwer as he is very much involved with domotics and has a very open mind towards the business world.

Agreements were then made between Siemens and the artist. Siemens clearly stated what the company could offer him and what it expected of him. They asked him to create a work with their products so that it would give them a different view of them.

Kris Vleeschouwer accepted the challenge and is now working on the project.

Arteconomy is very keen to know whether this form of cooperation works and where it will lead. As the attitude of both partners is positive and the content is right, we assume that this could result in fruitful collaboration.

How much does the business world in Flanders invest in art and creativity today?

Espeel: The decision to work together with artists still depends on the vision of the head of the company. If he does not want to get involved, then nothing happens.

Julie: Unfortunately this is still the case today. We hope to arrive at a situation where art in itself can play a role in companies, just as human resource management does, independent of the views of the head of the company. Human resources have evolved as a management tool, perhaps art could also play a similar role. I have heard of initiatives in this direction. In an Austrian insurance company with a large art collection the function of the collection is independent of the management. The collection has a communication function in

sur une plus grande participation tant du monde de l'industrie que de l'art, à l'avenir.

De quelle manière Arteconomy remplit-elle sa fonction d'espace expérimental ?

Vandenbroucke: Arteconomy suit un certain nombre de productions. En revanche, nous n'assumons pas le rôle d'intermédiaire entre la société et l'artiste. Nous étudions des cas concrets dont nous analysons la coopération et sa portée. Pour cette raison, nous préférons être associés à des projets où l'artiste répond explicitement aux activités de l'entreprise, comme celui entre Siemens et le plasticien Kris Vleeschouwer. Il réalise actuellement une œuvre à l'occasion du prix de la Jeune Peinture belge 2005 au Palais des Beaux-Arts à Bruxelles.

Comment cette coopération entre Siemens et Kris Vleeschouwer a-t-elle vu le jour ?

Vandenbroucke: L'entreprise Siemens nous a signalé le désir de travailler avec des artistes autour de la créativité. Nous avons approché Kris Vleeschouwer, car il s'intéresse à la domotique et est ouvert au monde de l'entreprise.

Ensuite Siemens a conclu des accords avec l'artiste. Siemens a clairement exprimé ce que l'entreprise peut offrir et ce qu'elle attend de l'artiste : créer une œuvre à partir des produits qui permettrait de voir ces mêmes produits sous un jour nouveau. Kris Vleeschouwer a répondu à ce projet et il y travaille en ce moment.

Arteconomy est curieux de découvrir si cette façon d'envisager des coopérations fonctionne et où elle mène. Étant donné que l'attitude des deux partenaires est positive et que le contenu du projet est pertinent, nous supposons qu'une collaboration fructueuse pourra germer.

Dans quelle mesure le monde de l'entreprise flamand investit-il actuellement dans l'art et la créativité ?

Espeel: Le choix de collaborer avec un artiste continue à dépendre de la vision du chef d'entreprise. Si ce dernier ne désire pas s'engager dans cette voie, il ne se passe rien.

Vandenbroucke: Malheureusement, telle est encore la situation à ce jour. Nous espérons néanmoins atteindre un contexte dans lequel l'art pourra jouer un rôle en soi dans les entreprises, au même titre que la direction des ressources humaines, indépendamment de la vision du chef d'entreprise. Les ressources humaines se sont développées en tant qu'instrument de gestion, l'art pourra peut-être aussi jouer ce rôle. J'ai eu vent d'initiatives allant dans ce sens. Dans une compagnie d'assurances autrichienne qui possède une grande collection, la gestion de cette collection a été séparée de la direction de l'entreprise. La collection obtient une fonction de communication au sein de l'entreprise et s'y est ainsi enracinée ; l'entreprise ne pourra plus en faire abstraction. L'art devient de

waaier van mogelijke wisselwerkingen en rekent daarvoor in de toekomst op een grotere participatie van zowel mensen uit de industrie als uit de kunstwereld.

Op welke manier vult Arteconomy de functie van experimenteerruimte in?

Vandenbroucke: Arteconomy volgt een aantal producties op. We nemen echter niet de rol van bemiddelaar op tussen het bedrijf en de kunstenaar. Wat we doen is een aantal concrete cases bestuderen, waarvan we de samenwerking en de gevolgen van de samenwerking in kaart brengen. Daarom zijn we dan ook bij voorkeur betrokken bij projecten waarbij de kunstenaar expliciet inspeelt op de activiteiten van een bedrijf, zoals onder meer het geval is in de case Siemens met de beeldend kunstenaar Kris Vleeschouwer. Hij realiseert momenteel een werk naar aanleiding van de prijs Jonge Belgische schilderkunst 2005 in het Paleis van Schone Kunsten te Brussel.

Hoe kwam die samenwerking in de case Siemens tot stand?

Vandenbroucke: Het bedrijf Siemens meldde ons dat ze wilden werken met kunstenaars rond creativiteit. We hebben Kris Vleeschouwer aangebracht, omdat hij met domotica bezig is en open staat voor de wereld van de bedrijfswereld.

Vervolgens werden er afspraken gemaakt tussen Siemens en de kunstenaar. Siemens maakte duidelijk wat het bedrijf te bieden heeft en wat het van hem verwacht. Ze vroegen hem met hun producten een werk te maken, dat hen een andere kijk geeft op hun producten.

Kris Vleeschouwer is hier op in gegaan en het project is momenteel aan de gang.

Arteconomy is benieuwd of deze manier van samenwerking werkt en waartoe ze leidt. Vermits de houding van beide partners positief is en dat het inhoudelijke ook klopt, veronderstellen we dat er een vruchtbare samenwerking zou kunnen ontstaan.

In welke mate investeert de Vlaamse bedrijfswereld vandaag in kunst en creativiteit?

Espeel: De keuze om met kunstenaars samen te werken is nog steeds afhankelijk van de visie van de bedrijfsleider. Als hij zich daar niet wil voor engageren, dan gebeurt er niets.

Vandenbroucke: Spijtig genoeg is dit nog steeds de toestand vandaag. Hopelijk komen we echter tot een situatie waarbij kunst in bedrijven een rol op zich kan spelen, zoals het human resource management een rol speelt in een bedrijf, los van de visie van de bedrijfsleider. Human resource heeft zich ontwikkeld als een beleidsinstrument, wellicht kan kunst ook zo'n rol opnemen. Ik heb gehoord van initiatieven in die richting. In een Oostenrijkse verzekeringsmaatschappij met een grote kunstcollectie wordt de werking van de collectie losgekoppeld van de bedrijfsleiding.

the company so that it has become embedded within the company and can no longer be ignored. In this way art becomes a medium that is needed to promote a number of things. On the collection level this is communication, on the level of research and development it is inspiration, innovation and creativity.

How important is research and development in Flemish companies?

Espeel: Depending on the size of the company, it is yet again the policy vision of the entrepreneur that decides how much research and development is done.

In SMEs you have entrepreneurs who are more research- and risk-oriented than company managers in large companies who play safe. Companies that are not creative and not involved in research and development are bound to disappear.

Vandenbroucke: Research and development in a company not only means product development, but also the development of the whole structure of the company. As soon as the company gives 'the person' an important place in its policy, it seems that there is more openness and new

la sorte un média nécessaire pour la promotion d'un certain nombre d'aspects : la collection promeut la communication, la recherche et le développement favorisent l'inspiration, l'innovation et la créativité.

Combien d'importance les entreprises flamandes attachent-elles à la recherche et au développement ?

Espeel : Indépendamment de la taille de l'entreprise, c'est encore la vision gestionnaire de l'entrepreneur qui détermine le degré de recherche et de développement.

Dans les PME on rencontre souvent des entrepreneurs plus orientés vers la recherche et plus enclins à prendre des risques que leurs homologues de grandes entreprises, qui font souvent preuve de beaucoup de prudence. L'entreprise qui n'est pas créative et qui n'investit pas dans la recherche et le développement est vouée à disparaître.

Vandenbroucke : Par recherche et développement, nous n'entendons pas exclusivement le développement de produits mais aussi le développement de la structure globale

De collectie krijgt een communicatiefunctie in het bedrijf, waardoor het zich genesteld heeft binnen het bedrijf en niet meer weggecijferd kan worden. Kunst wordt op die manier een noodzakelijk medium om een aantal zaken te bevorderen. Op collectieniveau is dit communicatie, op onderzoeks- en ontwikkelingsniveau is dit inspiratie, innovatie en creativiteit.

Hoeveel belang hechten Vlaamse bedrijven aan onderzoek en ontwikkeling?

Espeel: Onafhankelijk van de grootte van het bedrijf is het opnieuw de beleidsvisie van de ondernemer die bepaalt in welke mate er aan onderzoek en ontwikkeling wordt gedaan.

In de KMO's heb je ondernemers die vaak meer onderzoek- en risicogericht zijn dan de bedrijfsleiders in de grote bedrijven die op veilig spelen. Het bedrijf dat niet creatief is en niet bezig is met onderzoek en ontwikkeling moet verdwijnen.

Vandenbroucke: Onder onderzoek en ontwikkeling in een bedrijf verstaan wij niet alleen de productontwikkeling, maar ook de ontwikkeling van de volledige structuur van

artist Kris Verdonck (right) and engineer (left) at the installation 'Patent Human Energy', 2005 (constructed by Espeel)

possibilities appear, as in the case of Siemens and Volvo Cars. These companies focus a lot of attention on people.

Espeel: The capitalist market economy is still too focused on financial profit. People should pay more attention to 'the people' in the company. In fact I am convinced that if your employees are more motivated and remain so, this will have a positive effect on your finances. If the whole company is more tolerant and functions with greater flexibility this will indirectly find its way back into the company finances.

Can you say a bit more about the long-term cooperation between Constructies Espeel and Claire Roudenko Bertin? She played on the emotional values of the company.

Espeel: During the *Touch Me* (2001) exhibition project Claire Roudenko Bertin took physical stock of the Espeel company. She came up with the idea of becoming a shareholder in the company and I agreed. She asked me to become joint owner of the company's soul and suggested she take financial responsibility for it. Last year she transferred the

Art provides the business world with added value. By introducing art into a company this added value is passed on to the people who work there.

Espeel company to CAPC in Bordeaux. In preparation for this she spent a week working together with the labour force on the shop floor. In Bordeaux she then displayed several objects and products from our company in a transformed state. My old Porsche car, for example, served as a desk. She gave me her old telephone in exchange for mine. Consequently we are now connected by what she calls *le corps et l'âme*.

She also suggested asking the Italian composer Nono to perform a piece of music just for the workers in the company.

As joint owner she also has full financial responsibility. We shall soon be opening a communal account TAU (Trésor Ame Usine) which she regards as a work of art and which we shall use together to make things.

de l'entreprise. Dès que l'entreprise attribue une place importante à « l'être humain » dans sa gestion, force est de constater que cela génère une plus grande ouverture et de nouvelles potentialités. Je pense par exemple à Siemens et à Volvo Cars ; ces entreprises accordent beaucoup d'attention à l'être humain.

Espeel: L'économie de marché capitaliste est encore trop axée sur le bénéfice financier. Il faudrait accorder plus d'importance à l'être humain dans l'entreprise. Je suis d'ailleurs convaincu que lorsque le personnel est et reste motivé, cela se reflète sur les finances d'une entreprise. Lorsqu'une entreprise fonctionne globalement avec plus de souplesse et de flexibilité, cela favorise indirectement ses finances.

Pouvez-vous m'en dire plus au sujet de la coopération à long terme entre Constructies Espeel et Claire Roudenko Bertin ? Elle intervenait sur les valeurs émotionnelles de l'entreprise.

Espeel: Lors du projet d'exposition *Touch Me* (2001) Claire Roudenko Bertin a dressé un bilan physique de la société Espeel. Elle m'a proposé de prendre dans une action dans l'entreprise et j'ai accepté. Elle a demandé à devenir copropriétaire de l'âme de l'entreprise et également d'assumer des responsabilités financières. L'année passée elle a pour ainsi dire transféré la société Espeel au CAPC de Bordeaux. Pour la préparation de cette opération, elle a travaillé une semaine durant dans nos ateliers avec les ouvriers. À Bordeaux, elle a exposé des objets et des produits de notre entreprise, après les avoir transformés. Mon ancienne Porsche y faisait par exemple office de bureau. Elle m'a donné son vieux téléphone en échange du mien. Ainsi, nous sommes en contact par ce qu'elle appelle « le corps et l'âme ».

Elle m'a également proposé de faire interpréter une œuvre musicale par Luigi Nono, un compositeur italien, exclusivement pour les ouvriers de l'entreprise.

En tant que copropriétaire, elle assume pleinement ses responsabilités financières. Bientôt nous allons ouvrir un compte commun TAU (Trésor Âme Usine) qu'elle considère comme une œuvre d'art et avec lequel nous ferons des réalisations conjointes.

Pouvez-vous encore approfondir vos observations sur les effets d'un tel projet sur votre entreprise ?

Espeel: Le processus de collaboration avec un artiste se compose de petites choses. Dès le début on établit des accords clairs et nets et l'on remarque immédiatement si l'interlocuteur/interlocutrice s'en accommode ou non. Un champ de tension - que l'on ne maîtrise jamais entièrement - se crée, par exemple la dimension du temps. Un(e) artiste et une entreprise ont

het bedrijf. Van zodra het bedrijf 'de mens' een belangrijke plaats geeft in zijn beleid, komt er blijkbaar een grotere openheid en ontstaan er nieuwe mogelijkheden, zoals bijvoorbeeld het geval is bij Siemens en bij Volvo Cars. Er is veel aandacht voor de mens in die bedrijven.

Espeel: De kapitalistische markteconomie is nog teveel gericht op de geldelijke winst. Men zou meer aandacht moeten besteden aan 'de mens' in het bedrijf. Ik ben er trouwens van overtuigd, dat als je personeel gemotiveerd is en blijft, dat dit ook een positief effect zal hebben op je financiën.

Als het ganse bedrijf soepeler en flexibeler functioneert, komt dat toch indirect terug in de financiën van je bedrijf.

Kan je iets meer vertellen over de langdurige samenwerking van Constructies Espeel met Claire Roudenko Bertin? Ze speelde in op de emotionele waarden van het bedrijf.

Espeel: Tijdens het tentoonstellingsproject 'Touch Me' (2001) maakte Claire Roudenko Bertin een fysieke balans op van het bedrijf Espeel. Ze kwam met het voorstel om een aandeel te nemen in het bedrijf en ik heb het getekend. Ze vroeg me mede-eigenaar te worden van de ziel van het bedrijf en ze wou ook financiële verantwoordelijkheid nemen. Vorig jaar heeft ze het bedrijf Espeel overgebracht naar CAPC in Bordeaux. Ter voorbereiding hiervan werkte ze een week samen met de arbeiders op de werkvloer. In Bordeaux toonde ze dan een aantal objecten en producten uit ons bedrijf in getransformeerde toestand. Mijn oude Porsche deed er bijvoorbeeld dienst als bureau. Ze gaf me haar oude telefoon in ruil voor die van mij. Hiermee staan we met elkaar in verbinding via wat zij noemt 'le corps et l'âme'.

Ze kwam ook met het voorstel om de Italiaanse componist, Nono, een muziekstuk te laten opvoeren uitsluitend bestemd voor de arbeiders in het bedrijf.

Als mede-eigenaar neemt ze ook ten volle financiële verantwoordelijkheid op. Binnenkort openen we een gemeenschappelijke rekening TAU (Trésor Ame Usine) die ze als een kunstwerk aanziet en waarmee we samen realisaties zullen doen.

Kan je nog dieper ingaan op de effecten van zo'n project op je bedrijf?

Espeel: Het proces van samenwerking met een kunstenaar bestaat uit kleine dingen. Vanaf het begin worden duidelijke afspraken gemaakt en dan merk je onmiddellijk of hij/zij er voor open staat of niet. Er ontstaat een spanningsveld dat je nooit volledig in de hand hebt. Één van de spanningsvelden is bijvoorbeeld tijd. Een kunstenaar en een bedrijf hebben elk een andere notie van tijd. Een kunstenaar kan leren

Could you be a little more specific about how a project like this has affected your company?

Espeel: The process of working together with an artist is made up of small things. Clear agreements are made right from the start and then you immediately know whether they are receptive or not. There are always tensions you can never quite control. One of them is time. An artist and a business each have a different idea of time. An artist can learn how a company deals with its time efficiently but a company must also have some leeway which allows for the artist's idea of time.

By actively involving art in our company we try to stimulate more socially active impulses. By questioning our activities and values through interaction with an artist we set a process in motion which enables us to nourish ourselves. As an entrepreneur you are always involved with progress. In order to effect progress you need interaction from outside. It is an organic process which is constantly evolving. Searching with a sense of involvement is inherent in development. These two concepts are closely linked.

How do the art world and the business world respond to collaborative projects like this?

Espeel: The art world has mixed feelings because the initiative comes from industry. It frequently sees industry as an opponent, only interested in financial profit, rather than as a profit-maker in the sense of creating progress.

Projects like this are still extremely problematic in the business world. There are people who wonder why we invest time and money in this. Some of them see it as an individual matter for our company, which means they don't have to think about their own attitude in their company. Only a few respond by looking at what effect these projects could have on a company. Although there have been several positive reactions from the 25 entrepreneurs who are currently attending a seminar. Many show an interest but have no wish to do anything similar in their company. They are very critical and this is a good thing.

Could you say something about the interaction between the economic and art worlds in general?

Espeel: Economy is still often regarded as an end in itself. This is not the case however, as there is also science and culture. And it is precisely the interaction between them that one has to go for. The company manager whose only concern is the business sector is to be pitied. The same applies to culture. Those who only serve culture and are opposed to economics simply endorse the economy in its position of power. Both the economy and culture should learn to work together as partners and in this way get to know and appreciate one another better.

- Sint-Eloois Winkel, 6th May 2005 -

chacun une autre notion du temps. L'artiste peut apprendre comment l'entreprise gère efficacement son temps, mais il faut que l'entreprise trouve l'espace qui admette la notion de temps de l'artiste.

En associant l'art à notre entreprise de manière active, nous tentons de stimuler plus d'élan socialement interactifs. En remettant en question nos activités et nos valeurs au moyen de l'échange avec un artiste, nous enclenchons un processus qui est en mesure de nous nourrir. En tant qu'entrepreneur, on est obnubilé par le progrès. Pour progresser, on a besoin d'interagir avec le monde extérieur. C'est un processus organique qui se développe perpétuellement. La recherche engagée est inhérente au développement.

Ces deux concepts sont étroitement liés.

Comment réagissent le monde de l'art et celui des affaires à de tels projets de collaboration ?

Espeel : Le monde de l'art affiche une réaction mitigée car l'initiative émane de l'industrie. Ils conçoivent encore souvent l'industrie comme un adversaire, qui n'a pour seul dessein que le lucre, et non comme un « créateur de plus-value » au sens de porteur de progrès.

Dans le monde de l'entreprise, des projets de ce type se heurtent encore à de sérieuses réticences : on se demande pourquoi nous y investissons du temps et de l'argent. D'aucuns les considèrent comme une initiative individuelle de notre entreprise et ne réfléchissent par conséquent pas à leur propre attitude entrepreneuriale. Rares sont ceux qui s'intéressent aux effets de ces projets sur l'entreprise. Cependant nous observons quelques réactions positives auprès des 25 chefs d'entreprises qui participent au séminaire. Plusieurs d'entre eux témoignent de l'intérêt, sans pour autant souhaiter en faire de même. Mais ils font preuve d'esprit critique, ce qui est bien.

Comment se portent globalement les échanges entre le monde économique et artistique ?

Espeel : L'économie est encore trop envisagée comme une finalité. Ce n'est pourtant pas le cas, parce qu'il y a également la science et la culture. Il faut précisément oser amorcer une interaction mutuelle. Le chef d'entreprise qui ne s'occupe que de la vie de l'entreprise est un pauvre être. Cela vaut également pour la culture. Un fonctionnaire de la culture qui se démarque de l'économie en confirme son hégémonie. Tant l'économie que la culture devraient apprendre à travailler en partenariat, afin de se découvrir et de s'apprécier sous un autre jour.

- Sint-Eloois Winkel, le 6 mai 2005 -

hoe een bedrijf efficiënt met zijn tijd omgaat, maar een bedrijf moet ook ruimte hebben om de tijdsnotie van de kunstenaar toe te laten.

Door de kunst actief te betrekken in ons bedrijf, trachten we meer sociaal interactieve impulsen te stimuleren. Door onze activiteiten en onze waarden in vraag te stellen, door middel van interactie met een kunstenaar zetten we een proces in gang dat ons de mogelijkheid heeft ons te voeden. Als ondernemer ben je constant begaan met vooruitgang. Om vooruitgang te kunnen bewerkstelligen, heb je interactie nodig van buitenaf. Het is een organisch proces dat constant in ontwikkeling blijft. Het geëngageerd zoeken is inherent aan ontwikkeling. Deze twee begrippen zijn nauw met elkaar verbonden.

Hoe reageert de kunstwereld en de wereld van de ondernemers op dergelijke samenwerkingsprojecten?

Espeel: De kunstwereld reageert met gemengde gevoelens, omdat het initiatief uitgaat van de industrie. Ze zien de industrie nog dikwijls als de tegenstander, diegene die alleen maar geldelijke winst wil maken en niet als 'profit-maker' in de zin van aanbrenner van vooruitgang.

Bij de ondernemerswereld liggen dergelijke projecten ook nog bijzonder moeilijk. Er zijn mensen die zich afvragen waarom we hier tijd en geld instoppen. Een aantal onder hen zien het als een individuele zaak van ons bedrijf, waardoor ze niet moeten nadenken over hun eigen houding in hun bedrijf. Weinig hebben de reactie om te kijken wat voor effect deze projecten kunnen hebben op een bedrijf. Hoewel er wel een aantal positieve reacties zijn bij de 25 ondernemers die nu in het seminarie zitten. Velen hebben er interesse voor, zonder dat ze daarom iets gelijkaardigs wensen te doen in hun bedrijf. Ze staan er kritisch tegenover en dit is goed.

Hoe zit het globaal met de wisselwerking tussen de economische - en de kunstwereld?

Espeel: Economie wordt nog te veel gezien als een finaliteit. Dat is echter niet het geval, want er is ook wetenschap en cultuur. Je moet juist de onderlinge wisselwerking tussen hen durven aangaan. De bedrijfsleider die alleen maar bezig is met het bedrijfsleven, is een arm mens. Voor cultuur geldt hetzelfde. Cultuurambtenaren die zich afzetten tegen de economie, bevestigen daarmee de economie in haar machtspositie. Zowel economie als cultuur zouden meer als partners moeten leren samenwerken, zodat ze elkaar op een andere manier leren kennen en appreciëren.

Sint-Eloois Winkel, 6 mei 2005